

บทควาณวิจัย

อัตลักษณ์ใต้หวันในยุคโลกาภิวัตน์¹

วรรณงค์ โกวิทเสถียรชัย²

¹ สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมใช้คำว่า “จีนไทเป” (Chinese Taipei) แทน “ใต้หวัน” หรือ “สาธารณรัฐจีน” เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการตีความว่าเป็นอีกประเทศหนึ่ง หรือมี “ประเทศจีนสองประเทศ”

² นักวิจัยหลังปริญญาเอก สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีความสนใจทางวิชาการด้านการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์
email: publicad2011@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไต้หวันที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ อาศัยเครื่องมือสำคัญในการวิจัย ได้แก่ ตัวของผู้วิจัยเอง วิธีวิจัยที่ใช้ ได้แก่ 1) การสังเกตการณ์โดยการเข้าไปอยู่อาศัยร่วมกับกลุ่มประชากรเป้าหมายในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาถึงสภาวะทั่วไปของประชากร 2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล โดยใช้การสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และ 3) การศึกษาเรื่องการรับรู้โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 ตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยจงชิ่งในไต้หวัน เพื่อศึกษาถึงการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอัตลักษณ์ชาวไต้หวันในบริบทที่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า จากการสำรวจเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไต้หวันที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ ใน 4 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์สังคม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ในยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ชนิดใหม่ขึ้นในไต้หวัน เป็นอัตลักษณ์ของความทันสมัย การบริโภคนิยม และทุนนิยม อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้แทรกซึมเข้าไปและส่งผลกระทบให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปัจจุบันประเทศไต้หวันได้กลายเป็นสังคมแห่งเสรีภาพและการเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกที่มาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี ทำให้วิถีแห่งสังคม และรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวไต้หวันเปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, ไต้หวัน, โลกาภิวัตน์

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม มีผลทำให้ประเทศต่างๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ด้วยเงื่อนไขจากบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ ด้านหนึ่งได้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และระหว่างชาติพันธุ์ การแพร่กระจายแนวคิดพหุลักษณะทางสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างกว้างขวาง ดังนั้น จากการรับรู้ถึงความไม่มั่นคง ความรู้สึกว่าถูกคุกคามจากกระบวนการโลกาภิวัตน์หรือความทันสมัย จึงได้มีการเคลื่อนไหวโดยแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ทั้งในเชิงปฏิบัติการและสัญลักษณ์ ผ่านการเคลื่อนไหวทั้งมิติทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม (Ronaldo, 2006) เกิดกระแสความสนใจและการฟื้นฟูอุดมการณ์ชาตินิยม ภูมิภาคนิยม และการอ้างอิงอัตลักษณ์ท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อแสวงหา และเปิดกว้างของอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์กลุ่มที่แตกต่างหลากหลายเพื่อให้คนในชาติได้ลดการครอบงำผูกขาดทางวัฒนธรรม (cultural absolutism) หรือจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม (cultural imperialism) ที่ดำเนินการผ่านการทำให้ทันสมัย (modernization) หรือการทำให้เป็นแบบตะวันตก (westernization) โดยเฉพาะการทำให้เป็นแบบอเมริกัน (americanization) เหล่านี้เป็นความกังวลต่อการที่จะถูกทำให้เหมือนกัน ความกลัวที่จะต้องสูญเสียความแตกต่างและอัตลักษณ์ของตนเอง ดังเช่นประเทศไต้หวันเองที่ได้รับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์นี้ ทำให้อัตลักษณ์ที่มีอยู่แต่เดิมเปลี่ยนแปลงไป

ภาพรวมประเทศไต้หวัน

ไต้หวันมีลักษณะเศรษฐกิจเป็น “เศรษฐกิจเชิงพลวัต” ภายใต้ นโยบายเศรษฐกิจเสรี ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 ไต้หวัน วัฒนาการมาจากผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายย่อย กลายเป็นผู้ส่งออกจอ คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์รายใหญ่ ที่สุดของโลก โดยมีประชากรทั้งสิ้น 23.26 ล้านคน (ปี 2011) และมี ผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Domestic Product: GDP) มูลค่าถึง 480.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ อยู่ในลำดับที่ 22 ของโลกและมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว ต่อปีสูงถึง 20,222 ดอลลาร์สหรัฐ ติดอันดับ 39 ของโลก (กรมเจรจาการค้า ระหว่างประเทศ, 2555: 7) ปัจจุบันไต้หวันได้ยกระดับอุตสาหกรรมบริการ ธุรกิจบริการเชิงเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุค โลกาภิวัตน์ โดยมีการสร้างเอกลักษณ์ให้กับอุตสาหกรรมดั้งเดิมของประเทศ (traditional field) ซึ่งหมายถึง อุตสาหกรรมเบาหรือการผลิตสินค้าทั่วไป รวมทั้งธุรกิจบริการ ไต้หวันจะให้การส่งเสริม การจัดตั้งสำนักงานใหญ่ การ จัดตั้งศูนย์วิจัยพัฒนาการเงิน หลักทรัพย์และการประกันภัย โฉจิสติกส์ การ ขนส่งและการก่อสร้างโครงการสาธารณูปโภค

เนื่องจากวิธีการทางการเงินแบบอนุรักษ์นิยมและจุดแข็งของ ผู้ประกอบการทำให้ไต้หวันไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ของเอเชียในช่วงปี 1997-1998 แต่การชะลอตัวทางเศรษฐกิจเป็นผลมา จากเศรษฐกิจโลก ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดปัญหาในการประสานงานด้าน นโยบายของรัฐบาลและหนี้เสียในระบบธนาคาร ทำให้ไต้หวันเดินเข้าสู่ภาวะ ถดถอยในปี 2001 ซึ่งถือเป็นปีแรกของการเจริญเติบโตที่ติดลบตามที่ได้ถูก บันทึกลงไว้ สำหรับในปี 2002 เศรษฐกิจฟื้นคืนกลับเข้าสู่ระดับปานกลาง และ ในเดือนมกราคมปีเดียวกันนี้ ไต้หวันได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ในฐานะเขตศุลกากรพิเศษ (custom

territory) ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในครั้งนี้ เพราะได้ปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนแผ่นดินใหญ่ซึ่งได้กลายเป็นคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดของไต้หวันในปี 2003 ปัจจุบันแม้ว่าจะไม่มีข้อตกลงทางการเมือง แต่ทั้งสองประเทศได้ดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2510 ได้มีการลงนามร่วมกันในข้อตกลงกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Economic Cooperation Framework: ECFA)³ สำหรับเนื้อหาในข้อตกลงนั้น ครอบคลุมสาระสำคัญสองประการ ได้แก่ การลดภาษีสินค้าและการเปิดเสรีด้านการบริการมากขึ้น

วันชาติสาธารณรัฐจีนตรงกับวันที่ 10 ตุลาคม ของทุกปี ถือเป็นวันครบรอบการสถาปนาสาธารณรัฐจีน และยังเป็นวันครบรอบเหตุการณ์การลุกฮือในเมืองวูซาง อันเป็นการล้มล้างราชวงศ์ชิงและสถาปนาสาธารณรัฐที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยแห่งแรกในภูมิภาคเอเชีย มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลบริหารประเทศ ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และอยู่ได้ไม่เกิน 2 วาระ ประธานาธิบดีคนปัจจุบัน คือ นายหม่าอิงจิ่ว (Ma Ying-jeou) ขึ้นดำรงตำแหน่งในปี 2008 โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินประกอบด้วย 5 สภา คือ สภาบริหาร (Executive Yuan) ซึ่งแบ่งเป็น 8 กระทรวงและอีก 28 หน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากระทรวง สภานิติบัญญัติ (Legislative Yuan) สภาตุลาการ (Judicial Yuan) สภาสอบคัดเลือก (Examination Yuan) และสภาควบคุม (Control Yuan)⁴

³ ศูนย์บริการข้อมูลธุรกิจไทยในจีน

⁴ สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงเทพมหานคร (ส่วนที่ 2)

ในราวศตวรรษที่ 18 ชาวไต้หวันส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพมาจาก มณฑลฮกเกี้ยนและกวางตุ้งของจีนแผ่นดินใหญ่มาตั้งรกราก ต่อมาในช่วง หลังปี 1945 ได้มีชาวจีนแผ่นดินใหญ่อพยพมาอีกระลอกหนึ่ง ซึ่งมาพร้อม กับการถอยร่นของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง (Kuomintang: KMT) ที่นำโดยนายพล เจียงไคเช็ค (Chiang Kai-shek) กล่าวได้ว่าเกือบทั้งหมดเป็นชาวจีนเชื้อสาย ฮั่น (Han) มีชาวเผ่าพื้นเมืองประมาณ 5 แสนกว่าคนเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ จะถูกกลืนทางด้านวัฒนธรรมและภาษาเกือบหมด จนรัฐบาลต้องอนุรักษ์ วัฒนธรรมของชนพื้นเมืองเหล่านั้นไว้ ไต้หวันใช้ภาษาทางการคือ ภาษาจีน กลาง ใช้สกุลเงินดอลลาร์ไต้หวัน (NT\$) ซึ่ง 1 ดอลลาร์ไต้หวันมีค่าประมาณ 1.01 บาท (ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2556)

แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์

ความหมายของอัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษา ลาติน คือ *identitas* เดิมใช้คำว่า *idem* ซึ่งมีความหมายว่า เหมือนกัน (the same) โดยพื้นฐานจากคำในภาษาอังกฤษนั้น อัตลักษณ์มีความหมาย สองนัยด้วยกัน คือ ความหมายเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่ แตกต่างออกไป นั่นคือการตีความหมายที่เหมือนกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุม คือความคล้ายคลึง กันและความแตกต่างกัน (Richard Jenkins, 1996: 3-4 อ้างในประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547: 33) นอกจากนั้น Jenkins ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่ มีอยู่แล้วในตัวของมันเองหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา

สอดคล้องกับการให้ความหมายของ Berger and Luckmann (1967: 173) ในประสิทธิ์ ลิปรีชา (2547: 33) ที่ว่าอัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้น โดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่ เปลี่ยน

หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจและการรับรู้ที่เราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร นั่นคือเป็นการก่อกำเนิดขึ้นและดำรงอยู่ว่าเรารับรู้เกี่ยวกับตัวเราเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย สังคมแต่ละสังคมมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง โลกาภิวัตน์ทำให้อัตลักษณ์ของสังคมเปลี่ยนไป

การที่เราเลือกนิยามความหมายของตนเอง และแสดงตนเองต่อบุคคลหรือสังคมว่าเราเป็นใครนั้น เป็นกระบวนการของการเลือกใช้และแสดงออกซึ่งจะทำให้รู้ว่าเราเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไร อัตลักษณ์ถูกสร้างและถูกก่อตัวขึ้นมา โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งในบุคคลหนึ่ง ๆ ก็จะมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย และเมื่อบุคคลนั้นยอมรับในอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งในเวลานั้น ก็หมายถึงบุคคลนั้นได้ทำการกำหนดตำแหน่งของตนเอง และกำหนดตำแหน่งในทางสังคม กระบวนการที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้เกิดความแตกต่างและความหลากหลายในการสร้างอัตลักษณ์ โดยที่ตัวเราก็มีส่วนร่วมในการก่อตัวของอัตลักษณ์ของตัวเองด้วยเช่นกัน การนิยาม การสร้างและการผลิตซ้ำของอัตลักษณ์สามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่

1) การนิยามอัตลักษณ์ในทางบวก (positive identification) เป็นการนิยามอัตลักษณ์หรือให้ความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และสังคมวัฒนธรรมของตนเองหรือคนภายในสังคม โดยเฉพาะปัญญาชน สื่อมวลชน และหน่วยงานรัฐ

2) การนิยามอัตลักษณ์ในทางลบ (negative identification) เป็นการนิยามหรือเป็นการสร้างอัตลักษณ์ โดยคนอื่นหรือกลุ่มอื่น ซึ่งเป็น

คนภายนอกชุมชน ทั้งที่เป็นศัตรูและพันธมิตร อัตลักษณ์ในแง่นี้ เป็นการพิจารณาจากมุมมองคนภายนอก อัตลักษณ์ที่ได้มาจึงออกมาในแง่ลบ เป็นส่วนใหญ่

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) ตามแนวคิดทางมานุษยวิทยาแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดที่มองว่าเป็นสิ่งที่ได้มาตั้งแต่กำเนิด (primordialism) และแนวคิดที่มองว่าเกิดจากการสร้างขึ้นมาภายหลัง (social constructionism) แนวคิดอย่างแรกเชื่อว่า ไม่เปลี่ยนแปลง มีความเป็นหนึ่งเดียว แยกแยะจากกลุ่มอื่นๆ และมีพรมแดนที่ชัดเจนเป็นการระบุความเป็นตัวตนของตนเองผ่านเรื่องจุดกำเนิดร่วมกัน ผู้คนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมักจะอ้างว่ามีประวัติความเป็นมาและมีบรรพบุรุษร่วมกัน เป็นการยึดถือชาติพันธุ์ว่ามีพื้นฐานตายตัว อาจใช้จินตนาการและตำนานของการกำเนิดกลุ่ม ท้องถิ่นที่อพยพมา รวมถึงพืชหรือสัตว์ที่นับถือร่วมกัน และแนวคิดอย่างหลังเชื่อว่าเกิดจากการสร้างขึ้นมาภายหลังโดยอาศัยกระบวนการและปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดความเหมือนในกลุ่มเดียวกันและความแตกต่างระหว่างกลุ่ม รวมถึงวิธีการที่กลุ่มต่างๆ สร้าง รักษาและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของตัวเอง สิ่งที่น่าสนใจก็คือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มักจะถูกสร้างโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ผ่านการทำงานและการสร้างภาพตัวแทนของวาทกรรม ส่งผลต่อการสถาปนาความเหนือกว่าและการควบคุมของภาครัฐที่ใช้กับผู้คนของกลุ่มชาติพันธุ์ (ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2550)

เฟรดริก บาร์ธ (Fredrik Barth, 1969: 10) ได้กล่าวเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ว่า “ascription and identification by the actors themselves” นั่นคือ ผู้แสดงบทบาทจะเป็นผู้ให้เหตุผลและกำหนดอัตลักษณ์ของตนเอง (Barth, 1969: 13) ในที่นี้บาร์ธเห็นว่า การจำแนกประเภทของ

บุคคลในแง่ของพื้นเพ ลักษณะทั่วไปของคนส่วนใหญ่ นั้นจะถูกกำหนดโดยจุดกำเนิดและภูมิหลังของเขา ซึ่งจากข้อสังเกตของบาร์ธ สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์จะมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมร่วมกัน จึงเป็นที่มาในการนิยามคุณลักษณะองค์กรของกลุ่มชาติพันธุ์ (Barth, 1969: 11)

กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นผลผลิตของอดีตที่เกิดขึ้นมาจากจุดกำเนิดเดียวกัน มีการเชื่อมโยงกันทางสังคม ใช้วัฒนธรรมและค่านิยมร่วมกัน รวมถึงภาษาและศาสนาด้วย อย่างไรก็ตาม ในมิติทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นมากกว่าสิ่งที่ตายตัว มันคง และแปรรูปไม่ได้ อัตลักษณ์มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งและสามารถแสวงหาสิ่งใหม่ๆ เข้ามาแทนที่สิ่งเดิมๆ ได้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง ถูกรักษา ถูกทำให้เปลี่ยนรูป ผ่านช่องทางการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพวกเราและคนอื่นที่เรียกว่าพวกเขา (Banks, 1996; Barth, 1969)

อัตลักษณ์ของชาติ (national identity) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ นั่นคือ ชาติ และอัตลักษณ์การรวมกลุ่ม ซึ่งความหมายพื้นฐานของชาติ คือ “การเรียกชื่อกลุ่มประชากรที่มีประวัติศาสตร์ ดินแดน ตำนาน และความทรงจำทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมสาธารณะหมู่ เศรษฐกิจ สิทธิสภาพทางกฎหมายและหน้าที่ของสมาชิกในสังคมโดยรวมอย่างเดียวกัน” (Smith, 1991) สำหรับอัตลักษณ์การรวมกลุ่ม หมายถึง อัตลักษณ์ที่เป็นปัจเจกชนจำนวนหนึ่งมีส่วนร่วมทั้งด้านที่เป็นอัตลักษณ์ส่วนตัวและอัตลักษณ์ทางสังคม อันได้แก่ ภาษา ศาสนา อาชีพ ภูมิหลังทางชาติพันธุ์ เป็นต้น

แนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่เป็นที่แพร่หลายและรู้จักอย่างดีในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยคำว่า Globalization เริ่มใช้ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 ทว่ากลับแพร่หลาย

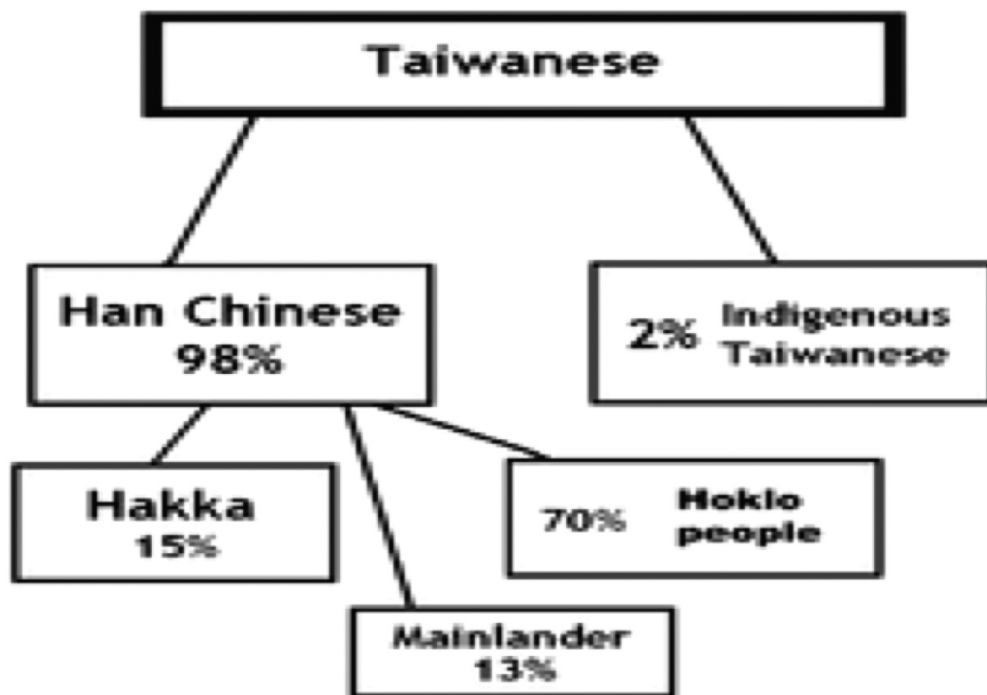
และเป็นที่ยอมรับในบรรดานักเศรษฐศาสตร์ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์นั้น เป็นแนวคิดที่พัฒนามาใช้อธิบายงานศึกษาได้หลายสาขา ในที่นี้ขอนำเสนอเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ประกอบด้วย

ด้านการเมือง อธิบายไว้ว่า ในปัจจุบันโลกมีรัฐชาติเกิดขึ้นและมีความยึดถือในรัฐชาติสูงในหมู่ปัจเจกชน เนื่องจากการสร้างวาทกรรมเรื่อง “ชาตินิยม” นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจุบันความเป็นรัฐชาติเริ่มมีบทบาทน้อยลง เนื่องจากเหตุการณ์หลายประการเปลี่ยนแปลงไป เพราะเหตุแห่งการเกิดสังคมสมัยใหม่หลังปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ทำให้โลกเริ่มเชื่อมโยงกัน การค้าระหว่างประเทศ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมได้เสีย ผลประโยชน์ และอื่นๆ แนวคิดการเมืองการปกครองที่สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจได้ถูกนำมาใช้เหมือนๆ กัน รวมทั้งเกิดความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มคนที่มีแนวคิดเช่นเดียวกัน แต่อยู่คนละรัฐชาติ เพื่อสนองวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น การเกิดการรวมกลุ่มกันในหมู่รัฐชาติเพื่อสร้างอำนาจต่อรองมากขึ้น

ด้านวัฒนธรรม ได้อธิบายถึงพัฒนาการของโลกาภิวัตน์ในด้านวัฒนธรรมว่า โลกาภิวัตน์เกิดจากการเกิดขึ้นของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เนื่องจากโปรเตสแตนต์ทำให้เกิดการแยกศาสนจักรออกจากรัฐ และต่อมาทำให้เกิดความเป็นรัฐชาติ และเกิดการสร้างชาติในชาติตะวันตก ในการสร้างชาติ หลักการอย่างหนึ่งที่สำคัญคือการสร้างวาทกรรมให้คนในชาติมีความรู้สึกชาตินิยมเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วัฒนธรรม อัตลักษณ์ของรัฐตนจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ของชาติ และเกิดการแข่งขันกันด้านการค้า ที่ทำให้รัฐตะวันตก ต้องแข่งขันกันล่าอาณานิคมเพื่อส่งเสริมให้รัฐชาติของตนเจริญพัฒนายิ่งขึ้น โลกาภิวัตน์ด้านวัฒนธรรมจึงเกิดและเติบโตในยุคนี้

อัตลักษณ์ไต้หวัน

อัตลักษณ์ไต้หวัน (Taiwanese identity) บทความนี้มุ่งนำเสนอ โดยพิจารณาอัตลักษณ์ไต้หวันในสองประเด็น ได้แก่ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) และอัตลักษณ์ของชาติ (National identity)

ภาพที่ 1 ชาติพันธุ์ชาวไต้หวัน

ที่มา: www.thefullwiki.org

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnici identity) ชาวไต้หวันจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ 13% ชาวจีนฮากกา 15% และชาวฮกโล่ 70% ชาวพื้นเมือง 2% โดยสามกลุ่มแรกเป็นชาวฮั่น สำหรับชาวจีนฮากกา (ชาวจีนแคะ) และชาวฮกโล่นั่น (ชาวฮกเกี้ยน)⁵ มีบรรพบุรุษ

⁵ ฮกเกี้ยน คือ ภาษาที่ใช้ในไต้หวัน เป็นภาษาท้องถิ่น เรียกอีกอย่างว่าภาษาหมิ่นหนาน หรือฮกเกี้ยนใต้ ชาวฮกเกี้ยน คือ ผู้ที่พูดภาษาฮกเกี้ยน เป็นกลุ่มชาวจีนฮั่นที่มีถิ่นฐานอยู่ทางตอนใต้ของจีน มณฑลฝูเจี้ยน หรือ มณฑลฮกเกี้ยน ได้แก่ ชาวฮกโล่

ที่อพยพมาจากจีนแผ่นดินใหญ่มายังไต้หวันและมีลูกหลานมาแล้วหลายรุ่น ขณะที่ชาวจีนแผ่นดินใหญ่นั้นรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่าตายายเพิ่งอพยพมาเมื่อปลายปี 1945 และกลุ่มชาวพื้นเมืองนั้น คือ ชนเผ่าดั้งเดิมของไต้หวันประกอบด้วย 12 ชนเผ่า ได้แก่ Ami, Atayal, Paiwan, Bunun, Puyuma, Rukai, Tsou, Saisiyat, Yami, Thao, Kavalan, และ Taroko

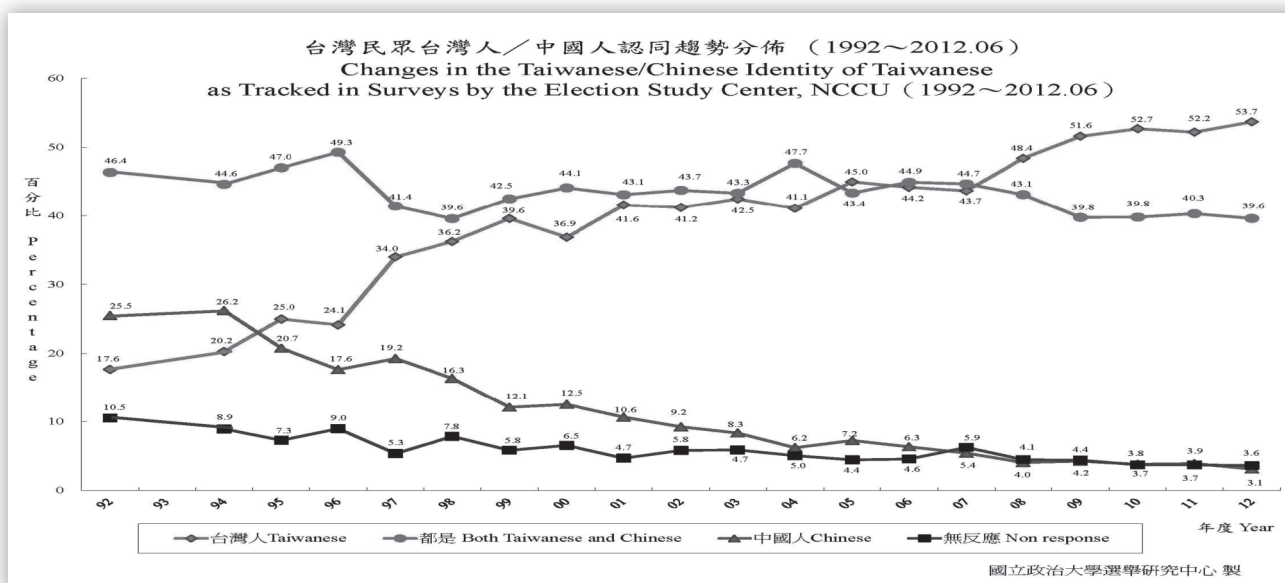
เนื่องจากความแตกต่างในเชื้อชาติ ภาษา และอัตลักษณ์ของชาติ ดังนั้นการแบ่งแยกชาติพันธุ์ในไต้หวันจะปรากฏให้เห็นในรูปแบบความขัดแย้งส่วนบุคคลและครอบครัวที่รุนแรงมากและยืดเยื้อเป็นศีกสลายเลื้อย การแข่งขันในการเลือกตั้งหรือแม้กระทั่งการใช้กำลังติดอาวุธ ซึ่งไม่เพียงระหว่างชาวฮั่นกับชาวพื้นเมืองแต่ยังเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวฮั่นด้วยกัน ข้อพิพาทโต้แย้งทางชาติพันธุ์ที่ร้ายแรงที่สุดซึ่งมีอยู่อย่างแพร่หลายในสังคมคือการต่อสู้ทางอำนาจการเมืองระหว่างชาวไต้หวัน (ชาวพื้นเมือง, ชาวจีนฮากกา, ชาวยุโรป: Natives) และชาวจีนแผ่นดินใหญ่ (ชาวจีนที่อพยพมาในช่วงหลังปี 1945: Mainlanders)

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 15 ชาวจีนเริ่มอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่เกาะไต้หวัน และอาศัยอยู่ร่วมกับชนพื้นเมือง และในปี 1885 ไต้หวันถือเป็นมณฑลหนึ่งของจีน ทศวรรษต่อมาราชวงศ์ชิงได้ยกไต้หวันให้กับประเทศญี่ปุ่น เป็นสิ่งที่ปลุกเร้ากระตุ้นให้ชาวเกาะไต้หวันต้องการปกครองตนเองนำไปสู่การสถาปนารัฐอิสระในฐานะสาธารณรัฐเรียกว่า “สาธารณรัฐฟอร์โมซา (The Republic of Formosa)” เพื่อประกาศความเป็นเอกราชจากราชวงศ์ชิงของจีน เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 1895 แต่มีอายุเพียง 5 เดือน (23 พ.ค.- 21 ต.ค. 1895)

ในการสร้างพันธมิตรและความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสี่ นับตั้งแต่ที่มีความแตกแยกนั้น รัฐบาลไต้หวันในฐานะประเทศประชาธิปไตยพยายามที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยใช้กลยุทธ์

ทางชาติพันธุ์เพื่อแก้ปัญหาความแตกแยก อันเป็นปัญหาคุกคามความมั่นคงของชาติที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะระหว่างชาวไต้หวันและชาวจีนแผ่นดินใหญ่ ดังเช่นที่แสดงให้เห็นถึงระดับความยึดถือในความเป็นไต้หวันและความเป็นจีน (ภาพที่ 2) ดังนั้นจึงยังไม่มีฉันทามติที่แน่นอนในเรื่องอัตลักษณ์แห่งชาติ เพราะยังเป็นการเผชิญหน้ากับทั้งการข่มขู่และการคุกคามทางทหารจากประเทศจีนข้ามช่องแคบไต้หวัน

อัตลักษณ์ของชาติ (National identity) ชาวไต้หวันต้องเผชิญกับทางสองแพร่งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาติระหว่างอัตลักษณ์ชาวจีนและอัตลักษณ์ชาวไต้หวัน จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่ระบุว่าตัวเองเป็นชาวไต้หวันมีจำนวนเพิ่มขึ้น จากการสำรวจความคิดเห็น (โพล) ที่จัดทำโดยมหาวิทยาลัยแห่งชาติเจิ้งจี้ (National Chengchi University) ชี้ให้เห็นว่าในปี 1991 มีเพียง 13.6% ของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าตนเองเป็นชาวไต้หวัน ในขณะที่จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ระบุว่าตัวเองเป็นชาวจีน 43.9% และครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าเป็นทั้งสอง

ภาพที่ 2 การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในไต้หวัน, ปี 1992-2012

ที่มา: National Cheng Chi University, Election Study Center

(ทั้งจีนและไต้หวัน) แต่จากการสำรวจล่าสุดในช่วงกลางปี 2012 พบว่าผู้ที่ระบุว่าไต้หวันมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 53.7 และผู้ที่ระบุว่าตัวเองเป็นชาวจีนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 3.1 การสำรวจยังพบว่าร้อยละ 39.6 ของผู้ถูกสัมภาษณ์คิดว่าตัวเองเป็นทั้งชาวไต้หวันและจีน ดังที่นาย Wu Nai-teh จากสถาบันวิจัย Academia Sinica แห่งชาติไต้หวัน กล่าวว่า “ชาวไต้หวันหลายคนยังคงสับสนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนและได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจโดยง่าย” โดยปกติแล้วการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะค่อย ๆ เปลี่ยนจากอัตลักษณ์ชาวจีนไปสู่ทวิลักษณ์และจากทวิลักษณ์ไปสู่อัตลักษณ์ไต้หวันที่แท้จริง (Ho & Liu 2008: 300)

ทุกวันนี้ประชาชนมักเปรียบเทียบประเทศไต้หวันกับประเทศสิงคโปร์ ซึ่งถือเป็นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน แต่สามารถปกครองเป็นอิสระจากจีน จากการให้สัมภาษณ์ของนาย Shu Shennan อายุ 20 ปี นักศึกษาด้านธุรกิจกล่าวว่า “ผมเกิดในไต้หวันอาศัยอยู่ในไต้หวันและพูดภาษาไต้หวัน ดังนั้นแน่นอนว่าผมคือชาวไต้หวัน ไม่ใช่ชาวจีน เราเพียงแต่มีต้นกำเนิดจากจีน แต่มันเป็นเรื่องแปลกถ้ามีเพื่อนผมคนไหนที่เรียกตัวเองว่าเป็นชาวจีน” เปรียบเทียบได้กับชาวอเมริกันที่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้หมายความว่าเขาต้องเป็นชาวอังกฤษ

กล่าวโดยสรุป ทั้งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ของชาติต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยในระยะแรกอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อาจมีบทบาทในฐานะที่นำมาใช้เป็นประโยชน์ในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแต่เมื่อประเทศไต้หวันได้สถาปนาประชาธิปไตยแล้ว อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ก็ไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดทางการเมือง แต่เป็นอัตลักษณ์ของชาติที่กลับกลายเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดความแตกต่างในการจัดกลุ่มทางการเมืองในไต้หวัน และยังคงความสำคัญอยู่ในปัจจุบัน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์ไต้หวันในยุคโลกาภิวัตน์” โดยมีวิธีการศึกษา คือ 1) การสังเกตการณ์ โดยการเข้าไปอยู่อาศัยร่วมกับกลุ่มประชากรเป้าหมายในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาถึงสถานะทั่วไปของประชากร 2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล โดยใช้การสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และ 3) การศึกษาเรื่องการรับรู้โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 ตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยจงซิงในไต้หวัน เพื่อศึกษาถึงการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอัตลักษณ์ชาวไต้หวันในบริบทที่แตกต่างกัน

จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล โดยการเข้าไปอยู่อาศัยร่วมกับกลุ่มประชากรเป้าหมายในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาถึงสถานะทั่วไปของประชากร พบว่าชาวไต้หวันยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ แบบจีนดั้งเดิมไว้ (จีนก่อนระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์) ดังนั้นการยอมรับของชาวไต้หวันจึงเป็นเพียงการยอมรับว่ามีบรรพบุรุษร่วมกันกับจีน แต่ด้านอัตลักษณ์ไต้หวันในปัจจุบันนี้ไม่ใช่อัตลักษณ์แบบชาวจีนโดยสิ้นเชิง และไม่ยอมรับว่าตัวเองเป็นชาวจีนแต่เป็นชาวไต้หวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็น (โพล) ที่จัดทำโดยมหาวิทยาลัยแห่งชาติเจิ้งจื้อ

จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวไต้หวันในประเด็นเรื่อง “การรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไต้หวันที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์” โดยใช้การรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามวัดระดับการรับรู้ จากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยจงซิง จำนวน 100 คน ในช่วงเวลาระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน 2555 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม

(Questionnaire) ซึ่งคณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย คำถามระดับการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน โดยตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป และตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไต้หวันที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ใน 4 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ สังคม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์หรือ SPSS ค่าทางสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังแสดงรายละเอียดในตารางต่อไปนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การรับรู้การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ไต้หวันในยุคโลกาภิวัตน์

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านอัตลักษณ์			
1.1 อัตลักษณ์ไต้หวันถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชาวไต้หวัน	3.85	0.87	มาก
1.2 บุคคลในสังคมโดยเฉพาะปัญญาชน สื่อมวลชนและหน่วยงานรัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างรูปแบบของอัตลักษณ์ไต้หวัน	3.86	0.80	มาก
1.3 การดำเนินวิถีชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพแสดงออกให้เห็นถึงอัตลักษณ์ไต้หวัน	3.83	0.91	มาก
1.4 อัตลักษณ์ไต้หวันแตกต่างจากอัตลักษณ์จีนทั้งทางการเมืองและทางกฎหมาย	3.84	0.96	มาก
1.5 การแยกกันทางวัฒนธรรมหรือทางบรรพบุรุษของไต้หวันออกจากชาวจีนเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดีกว่าในเรื่องอัตลักษณ์ไต้หวันเมื่อเทียบกับการแยกกันทางการเมืองและทางกฎหมาย	3.35	1.06	ปานกลาง

ตารางที่ 1 การรับรู้การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ไต้หวันในยุคโลกาภิวัตน์ (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
2. ด้านสังคม			
2.1 ความผสมกลมกลืนของชนพื้นเมือง ชาวฮากกา ชาวฮกโล่และชาวจีนแผ่นดินใหญ่ได้ส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อชีวิตในสังคมไต้หวัน	3.96	0.80	มาก
2.2 การพัฒนาทางเศรษฐกิจไต้หวันมีส่วนส่งเสริมอัตลักษณ์ทางสังคมของไต้หวัน	4.00	0.85	มาก
2.3 การที่ไม่ใช่สมาชิกสังคมชาวจีนสำคัญสำหรับการบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ไต้หวัน	3.06	0.98	ปานกลาง
2.4 ความเป็นสมาชิกในสังคมไต้หวันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ไต้หวัน	3.76	0.97	ปานกลาง
2.5 ความรู้สึกเป็นเจ้าของในสังคมไต้หวันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่ออัตลักษณ์ทางสังคมในเชิงบวก	3.68	0.98	มาก
3. ด้านประวัติศาสตร์			
3.1 ความชื่นชมในประวัติศาสตร์ของชาวไต้หวันทำให้ประชาชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง	3.19	0.90	ปานกลาง
3.2 ประวัติศาสตร์ไต้หวันถูกทำให้อยู่ในระดับปานกลางหรือบรรเทาลงเพื่อลดบทบาทเชิงลบของเหตุการณ์ในอดีต	3.47	0.78	ปานกลาง
3.3 พหุสังคมของไต้หวันซึ่งเป็นผลผลิตจากลัทธิจักรวรรดินิยมและการล่าอาณานิคมได้สร้างภาพลักษณ์ที่เป็นคนอดทนให้กับชาวไต้หวัน	3.35	0.72	ปานกลาง
3.4 “ความทันสมัย” สไตล์ญี่ปุ่นเป็นอีกเหตุผลหนึ่งของการพัฒนาทางเศรษฐกิจไต้หวัน	3.60	0.78	มาก
3.5 ความทรงจำร่วมของสังคมทางประวัติศาสตร์ไต้หวันก่อให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อประชาชนชาวไต้หวันที่มีต่อสังคมจีนในปัจจุบัน	3.70	0.93	มาก

ตารางที่ 1 การรับรู้การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ไต้หวันในยุคโลกาภิวัตน์ (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4. วัฒนธรรม			
4.1 พหุวัฒนธรรมในไต้หวันเกิดจากการผสมผสานระหว่างความทันสมัยและประเพณีดั้งเดิม	3.68	0.90	มาก
4.2 ภาษาไต้หวันทำให้แตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ไต้หวันและจีน	3.49	1.01	ปานกลาง
4.3 เนื่องจากการผสมผสานระหว่างความทันสมัยและประเพณีดั้งเดิมทำให้ไต้หวันได้ชื่อว่า “เมืองแห่งแฟชั่น” ศูนย์กลางของเอเชีย	3.34	0.83	ปานกลาง
4.4 วัฒนธรรมของระบบคุณธรรมเป็นเหตุผลสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจไต้หวัน	3.75	1.02	มาก
4.5 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นได้ชัดปรากฏในดนตรียอดนิยมของไต้หวัน	3.4	0.90	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	3.61	0.89	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไต้หวันที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ ใน 4 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ สังคม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ในภาพรวมการรับรู้อยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 4 ด้าน ที่มีการรับรู้ในระดับมาก ได้แก่ ด้านอัตลักษณ์ และด้านสังคม ขณะที่การรับรู้ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านวัฒนธรรม ซึ่งประเด็นที่ควรอภิปรายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านอัตลักษณ์ มีระดับการรับรู้ในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ไต้หวันถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชาวไต้หวัน โดยบุคคลในสังคมโดยเฉพาะปัญญาชน สื่อมวลชนและหน่วยงานรัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างรูปแบบของอัตลักษณ์ไต้หวัน อีกทั้งมีการดำเนินวิถีชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงออกให้

เห็นถึงอัตลักษณ์ไต้หวัน อัตลักษณ์ไต้หวันแตกต่างจากอัตลักษณ์จีนทั้งทางการเมืองและทางกฎหมาย แต่การรับรู้เกี่ยวกับการแยกกันทางวัฒนธรรมหรือทางบรรพบุรุษของไต้หวันออกจากชาวจีน อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ยังไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ดีกว่าในเรื่องอัตลักษณ์ไต้หวัน เมื่อเทียบกับการแยกกันทางการเมืองและทางกฎหมาย

2. ด้านสังคม มีระดับการรับรู้อยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการผสมกลมกลืนของชนพื้นเมือง ชาวฮากกา ชาวฮกโล่และชาวจีนแผ่นดินใหญ่ได้ส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อชีวิตในสังคมไต้หวัน ขณะที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจมีส่วนช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ทางสังคมของไต้หวัน ส่วนระดับการรับรู้เกี่ยวกับการที่ไม่ใช่สมาชิกสังคมชาวจีน หมายถึงการไม่ยอมรับอัตลักษณ์ตนเองว่าเป็นคนจีน กับความเป็นสมาชิกในสังคมไต้หวัน หมายถึง การยอมรับการแบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ไต้หวัน ว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการแบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ไต้หวันนั้น ทั้งสองประเด็นมีระดับการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ยังไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับการแบ่งบอกอัตลักษณ์ของตน สำหรับความรู้สึกเป็นเจ้าของในสังคมไต้หวันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่ออัตลักษณ์ทางสังคมในเชิงบวกนั้น มีการรับรู้ในระดับมาก แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ไต้หวันของตนมาก

3. ด้านประวัติศาสตร์ มีระดับการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าความชื่นชมในประวัติศาสตร์ของชาวไต้หวันทำให้ประชาชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง และเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไต้หวันถูกทำให้อยู่ในระดับปานกลางหรือบรรเทาลงเพื่อลดบทบาทเชิงลบของเหตุการณ์ในอดีต นอกจากนี้พหุสังคมของไต้หวันซึ่งเป็นผลผลิตจากลัทธิจักรวรรดินิยมและการล่าอาณานิคมได้สร้างภาพลักษณ์ที่เป็นคนอดทนให้กับชาวไต้หวัน ซึ่งทั้งสามประการมีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่

“ความทันสมัย” สไตร์ญี่ปุ่นเป็นอีกเหตุผลหนึ่งของการพัฒนาทางเศรษฐกิจไต้หวันและความทรงจำร่วมของสังคมทางประวัติศาสตร์ไต้หวันก่อให้เกิดทัศนคติเชิงลบของประชาชนชาวไต้หวันที่มีต่อสังคมจีนในปัจจุบัน ทั้งสองประการหลังกลับมีการรับรู้ของประชาชนในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของญี่ปุ่นและความทรงจำร่วมของสังคมทางประวัติศาสตร์ไต้หวันในเชิงลบนั้น กลับปรากฏอยู่ในอัตลักษณ์ไต้หวัน

4. ด้านวัฒนธรรม มีระดับการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าพหุวัฒนธรรมในไต้หวัน เกิดจากการผสมผสานระหว่างความทันสมัยและประเพณีดั้งเดิมอยู่ในระดับมาก และวัฒนธรรมของระบบคุณธรรมซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจไต้หวัน แสดงให้เห็นถึงสิ่งดังกล่าวทั้งสองประการดำรงอยู่ในอัตลักษณ์ไต้หวัน ขณะที่ภาษาไต้หวันทำให้การผสมผสานระหว่างความทันสมัยและประเพณีดั้งเดิมทำให้ไต้หวันได้ชื่อว่า “เมืองแห่งแพชั่น” ศูนย์กลางของเอเชียและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นข้อพิสูจน์ที่เห็นได้ชัดปรากฏในดนตรียอดนิยมของไต้หวัน ทั้งสามประการนี้อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ภาษาที่ใช้ แพชั่นและดนตรีที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่ใช่สิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ไต้หวันอย่างแท้จริง

จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวไต้หวันในประเด็นเรื่อง “การรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไต้หวันที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์” โดยใช้การรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามวัดระดับการรับรู้ จากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยจงซิง จำนวน 100 คน ยังไม่สามารถเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดของชาวไต้หวัน ดังนั้นผลจากการสำรวจในงานวิจัยนี้จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประชากรเท่านั้น ซึ่งยังมีใช้ตัวแทนของความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ “ความเป็นไต้หวัน” ของชาวไต้หวันได้ทั้งหมด จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือในการวิจัยอื่นๆ ได้แก่ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมร่วมด้วย

กล่าวโดยสรุปจากการสำรวจเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไต้หวันที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอัตลักษณ์ ด้านสังคม ด้านประวัติศาสตร์ และด้านวัฒนธรรมนั้น ในยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ชนิดใหม่ขึ้นในไต้หวัน เป็นอัตลักษณ์ของความทันสมัย การบริโภคนิยมและทุนนิยม อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้แทรกซึมเข้าไปและส่งผลกระทบให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปัจจุบันประเทศไต้หวันได้กลายเป็นสังคมแห่งเสรีภาพ และการเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกที่มาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี ทำให้วิถีแห่งสังคม และรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวไต้หวันเปลี่ยนแปลงไป

หากลองพิจารณาปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงการนิยามตนเองของผู้คนที่อาศัยอยู่ประเทศไต้หวันในปัจจุบันเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนที่เรียกว่า “ความเป็นไต้หวัน หรือ Taiwanese Identity” ที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นนั้น มีพัฒนาการมาจากการสร้างอัตลักษณ์ของผู้คนในยุคของสังคมเริ่มแรก เป็นพัฒนาการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่วางอยู่บนพื้นฐานของลักษณะทางกายภาพ มีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม การสร้างความเหมือนและความต่างกับพวกอื่นหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นโดยอัตลักษณ์ไต้หวันได้เคลื่อนผ่านการอพยพย้ายถิ่นจากจีนแผ่นดินใหญ่มาสู่เกาะไต้หวัน ผสมผสานกับสังคม วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชนพื้นเมือง การกลายเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก (โปรตุเกส สเปน และเนเธอร์แลนด์) ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันทางสังคม (เหตุการณ์ 228 หรือการสังหารหมู่ 228) กอปรกับการตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น 50 ปี ทำให้เกิดอัตลักษณ์ใหม่ของไต้หวันที่ไม่ใช่อัตลักษณ์อย่างจีนแผ่นดินใหญ่ แต่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่เกิดจากการผสมผสานกลมกลืนทางเชื้อชาติ สังคม และวัฒนธรรม กลายเป็นอัตลักษณ์ไต้หวันที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

หากแต่การสร้างอัตลักษณ์ไต้หวันในปัจจุบันพยายามเชื่อมโยงกับอำนาจโดยอาศัยความทรงจำบางอย่างที่เกิดร่วมกัน จำแนกอัตลักษณ์ไต้หวันออกจากอัตลักษณ์จีน กลายเป็นขั้วอำนาจทางการเมืองของสองพรรคการเมืองใหญ่ในไต้หวัน ได้แก่ พรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang: KMT) พรรคก้าวหน้าประชาธิปไตย (Democratic Progressive Party: DPP) อันเป็นอัตลักษณ์ของชาติที่ปรากฏอย่างโดดเด่นในสังคมไต้หวันทุกวันนี้

โลกาภิวัตน์เป็นกระแสสำคัญสำหรับไต้หวันที่นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในระดับสากล เพราะโลกาภิวัตน์คือความเชื่อมโยง ประสานกันในระดับประเทศ ความห่างไกลของระยะทางไม่ได้เป็นอุปสรรคทั้งต่อการติดต่อสื่อสาร การเดินทางและการค้า ทำให้กระแสคิดจากซีกโลกหนึ่งสามารถแผ่ขยายไปยังอีกซีกโลกหนึ่งได้อย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองต่อกระแสโลกาภิวัตน์เป็นบูรณาการมากขึ้นจึงเหมือนกับที่เป็นในทางเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนออกมาทางระบบการศึกษาโดยรัฐบาลภายใต้การบริหารของพรรคก้าวหน้าประชาธิปไตย (Democratic Progressive Party: DPP) ได้ริเริ่มโครงการเพื่อผลักดันในการแข่งขันด้านการศึกษาเพื่อยกระดับสู่ความเป็นสากลโดยนำเสนอยุทธศาสตร์ผ่านโครงการส่งเสริมการแข่งขันของมหาวิทยาลัยระหว่างประเทศปี 2002 (Program to Promote International Competitiveness of Universities; 2002) ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการหลายโครงการภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 2 การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นสากลโดยผลักดันให้มหาวิทยาลัยสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษที่มีระบบการสนับสนุนที่ดี

กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเข้าร่วมในการประเมินในระบบนานาชาติเช่นเดียวกับการได้รับรองหลักสูตรทางวิชาชีพเพื่อยกระดับการเรียนการสอนและการวิจัยสู่ระดับมาตรฐานสากล

กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศเพื่อสร้างระบบหน่วยกิต/ปริญญา ที่ยอมรับร่วมกัน

กลยุทธ์ที่ 5 สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษผ่านสิ่งอำนวยความสะดวกทางอินเทอร์เน็ต

ตามที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นเป็นเพียงปรากฏการณ์หนึ่งของโลกาภิวัตน์ที่มีผลกระทบต่อสังคมได้วันนี้ที่ต้องปรับตัว ตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์สะท้อนผ่านระบบการศึกษา เพื่อให้ชาวไต้หวันมีความเป็นสากลมากขึ้นและมีความทันสมัยมากขึ้น โดยอาศัยความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้อัตลักษณ์ไต้หวันในคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไป

บทสรุป

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ของชาติ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยในระยะแรกอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อาจมีบทบาทในฐานะที่นำมาใช้เป็นประโยชน์ในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแต่เมื่อประเทศไต้หวันได้สถาปนาประชาธิปไตยแล้ว อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดทางการเมือง แต่เป็นอัตลักษณ์ของชาติที่กลับกลายเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดความแตกต่างในการจัดกลุ่มทางการเมืองในไต้หวัน และยังคงความสำคัญอยู่ในปัจจุบัน

ในช่วงระยะเวลา 60 กว่าปีที่ผ่านมา ไต้หวันมีการพัฒนาอัตลักษณ์ไต้หวันอย่างเห็นได้ชัด โดยถูกสร้างขึ้นและกำหนดโดยชาวไต้หวัน

ที่เป็นเจ้าของอัตลักษณ์นั้น ซึ่งประกาศตนเองว่าพวกเขาเป็น “คนไต้หวัน” ไม่ใช่คนจีน พวกเขาพูดภาษาไต้หวัน (Taiwanese) ไม่ใช่ภาษาจีนกลาง (Mandarin) ของจีนแผ่นดินใหญ่ เป็นการยืนยันอัตลักษณ์ไต้หวันภายใต้บริบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบของโลกาภิวัตน์ ไต้หวันกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษใหม่ และต้องเผชิญความท้าทายนานาประการ ความร่วมมืออันแน่นแฟ้นระหว่างรัฐบาลกับประชาชนชาวไต้หวัน ทำให้ไต้หวันสามารถตั้งรับวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้อย่างทันที่ จวบจนปัจจุบัน ไต้หวันยังคงมุ่งมั่นสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมอันงดงามและส่งเสริมประชาธิปไตยในชาติให้งอกงาม ด้วยความหวังว่า “จิตวิญญาณแห่งไต้หวัน” อันแข็งแกร่งจะผลักดันให้ชาวไต้หวันเกิดพลังแรงกล้าในการสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่แห่งความเจริญรุ่งเรืองแก่ชาติของตน

บรรณานุกรม

หนังสือ

- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). *การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง*.
ใน วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรี้นติ้งเฮ้าส์.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*.
กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาพัฒนาการสังคมแห่งชาติ.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*.
กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาพัฒนาการสังคมแห่งชาติ.
- Banks, Marcus. (1996). *Ethnicity: Anthropological Constructions*. New York:
Routledge.
- Barth, Frederik. (1969). *Ethnic groups and boundaries*. The social organization
of culture difference. Illinois: Waveland Press.
- Berger, Peter and Luckmann, Thomas. (1967). *The Social Construction of
Reality*. New York: Anchor Book.
- Ho, Szu-Ying, and I-Chou Liu. (2008). "The Taiwanese/Chinese Identity of the
Taiwanese people in the 1990s," in Dafydd Fell, ed. *The Politics
of Modern Taiwan: Critical Issues in Modern Politics*, Vol. 1, pp.
277-305. London: Routledge.
- James, N. Rosenau. (2003). *Distant Proximities: Dynamics Beyond
Globalization published*. Princeton University Press.
- Jenkins, Richard. (1996). *Social Identity*. London and New York: Routledge.
- Munck, Ronaldo. (2006). "Globalization and Contestation: A Polanyian
Problematic" in *Globalizations 3: 2*, June 2006, pp.175-186.
- Smith, D. Anthony. (1991). *National Identity*. Harmondsworth: Penguin.
- Waters, Malcolm. (2001). *Globalization*, 2nd edition, New York: Routledge.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2555). AEC News Alert ข่าวเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศประจำวัน ที่ 23 ตุลาคม 2555. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555, จาก http://www.dtn.go.th/filesupload/23_Oct_2012.pdf

ชาติพันธุ์ชาวไต้หวัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.thefullwiki.org>

ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี. (2550). “ชาติ” เป็นธรรมชาติมีมาแต่เดิมหรือถูกสร้างขึ้นมา?. โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.museum.msu.ac.th/webMuseum2/article/23.pdf>

แผนที่ประเทศไต้หวัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.lonelyplanet.com>

ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน. (2012). เปิดศักราชใหม่กับความสัมพันธ์ระหว่างจีนและไต้หวันผ่านข้อตกลงกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจหรือ ECFA. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555, จาก http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/articles/detail.php?IBLOCK_ID=70&SECTION_ID=533&ELEMENT_ID=5238

สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงมะนิลา (ส่วนที่ 2). (มีนาคม 2554). Taiwan Country Profile. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.ditp.go.th/attachments/article/doc/54/54001472.pdf>

National Cheng Chi University, Election Study Center. (2012). Changes in the Taiwanese/Chinese Identity of Taiwanese as Tracked in Surveys by the Election Study Center, 1992-2012. Retrieved August 14, 2012, from <http://esc.nccu.edu.tw/modules/tinyd2/content/TaiwanChineseID.htm>